

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни

«Макроекономіка»

на тему:

**«Взаємозв'язок між рівнем життя в
Україні і трудовою міграцією»**

Студентки 2 курсу Ф -21 групи

Паньків Ю.І.

Науковий керівник:

к. е. н., старший викл. Чирак І. М..

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка: ECTS _____

Тернопіль – 2017 р.

Зміст

План

Вступ.....	4
1.Передумови виникнення трудової міграції та її вплив на рівень життя населення, її сутність та особливості	6
2.Аналіз рівня життя населення в Україні та його вплив на динаміку трудової міграції.....	10
3. Механізм регулювання процесів трудової міграції з метою покращення рівня життя населення України.....	17
Висновки	20
Список використаної літератури.....	22

План

Вступ

1. Передумови виникнення трудової міграції та її вплив на рівень життя населення, її сутність та особливості.
2. Аналіз рівня життя населення в Україні та його вплив на динаміку трудової міграції.
3. Механізм регулювання процесів трудової міграції з метою покращення рівня життя населення України.

Висновки

Список використаної літератури

ВСТУП

Сьогодні міжнародна міграція є невід'ємною частиною процесу розвитку світового господарства. Це також масштабно впливає на соціально-політичне та культурне життя країн, а особливо на розвиток ринку праці та економіку. Процеси, які відбуваються на світовому ринку праці, можна розрізняти за рівнем зайнятості населення та його ступенем участі в міжнародному поділі праці, а це зумовлює переміщення працездатного населення у пошуку нових робочих місць, а також це є і зміна місця проживання у зв'язку з певними економічними та соціальними чинниками.

Найактуальніше питання для України це є трудова міграція, яка набуває все більших та значних масштабів, а також здійснює як прямий, так і опосередкований вплив на всіх суб'єктів національного ринку праці, особливості їхнього функціонування та економічне становище країни в цілому. Зараз у країні погана ситуація за умов глибокої політичної та економічної кризи, а також збройного конфлікту на Сході. У нашій країні спостерігається постійне збільшення кількості вимушених переселенців з Донбасу та Криму. Також є суттєве зростання трудової міграції українців за кордон, яке починає вимагати поглиблене вивчення проблем впливу міграції та почати здійснювати зміни, щоб населення не мігрувало до інших країн, а також щоб економічний та соціальний стан країни покращувався та українці залишались на рідній землі. Адже багато людей залишають своє місце проживання та їдуть жити за кордон. Це може бути пов'язано як з станом економіки країни, так і соціальними проблемами в країні. Але саме міграційна політика своєю ефективністю має вагоме значення не лише в сфері розвитку економіки, а й в площині національної безпеки України.

Досліджували питання про сучасний стан міжнародної міграції трудових ресурсів в Україні та визначали шлях до вдосконалення міграційної політики такі вітчизняні вчені, як: В.С. Васильченко, С.П. Калініна, Е.М. Лібанова, О.Г. Пуригіна, О.А. Малиновська, С. Е. Сардак, І.П. Ольшевська та ін. [1,с.312; 2, с.40]

Метою курсової роботи є проаналізувати взаємозв'язок між рівнем життя населення України та вплив на динаміку трудової міграції, а також визначити позитивні та негативні наслідки такої міграції.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні теоретичні та практичні завдання курсової роботи:

- ✓ з'ясувати сутність та особливості міжнародної трудової міграції;
- ✓ розглянути передумови міжнародної міграції трудових ресурсів та їх вплив на рівень життя населення;
- ✓ проаналізувати рівень життя населення в Україні та його вплив на динаміку трудової міграції;
- ✓ оцінити соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції в Україні;
- ✓ проаналізувати доходи населення як першопричину еміграції;
- ✓ ознайомитися з міжнародним міграційним досвідом та напрямками його впровадження в міграційну політику нашої держави;
- ✓ розробити рекомендації щодо удосконалення регулювання міграційних процесів в Україні.

Об'єктом дослідження курсової роботи є трудова міграція в Україні та її взаємозв'язок з рівнем життя в країні.

Предметом дослідження є дослідження впливу трудової міграції на рівень життя населення країни.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові методи (аналізу та синтезу, індукції та дедукції, порівняння, графічний, економікостатистичний, узагальнення), а також метод факторного аналізу.

Інформаційною базою дослідження є економічна література, статистична інформація та деякі нормативноправові акти.

РОЗДІЛ 1

Передумови виникнення трудової міграції та її вплив на рівень життя населення, її сутність та особливості

Сьогодні міжнародну міграцію можна дійсно вважати комплексним глобальним явищем, яке торкається інтересів усіх держав світу: як країн походження, транзиту, так і країн призначення міграційних потоків. Початок міжнародної трудової міграції було закладено ще за часів работоргівлі, яка була пов'язана з колоніальними завоюваннями європейців. Саме тоді почав формуватися міжнародний ринок праці, а недостача робочої сили в деяких країнах компенсувалася ввезенням рабів з колоній. Трудова міграція – це переміщення працездатної особи з метою працевлаштування за кордоном на певний термін. Передумови виникнення трудової міграції були здійснені на основі стану країни тому, що вплив міграції відбувався саме на населення країни. Бувають різні причини переміщення працездатного населення, але у більшості випадків це зв'язано з працевлаштуванням.

Найперші згадки про работоргівлю датуються ще XIV століттям. Британські, португальські, французькі морські судна вивозили рабів в основному з Африки до Нового світу (Бразилії, Північної Америки, країн Карибського басейну). За підрахунками вчених за кілька століть з Африки работоргівці вивезли приблизно 15 млн людей. Раби, як правило, працювали на цукрових і бавовняних плантаціях, були задіяні в домашньому господарстві. Явище торгівлі рабами призвело до формування міжконтинентального міграційного потоку, який був одним з найбільших в історії людства. За доби работоргівлі були відсутні такі обов'язкові критерії міжнародної трудової міграції, як добровільність і зворотність, тому такі міграційні потоки, із сучасної точки зору, не можна вважати повноцінною міжнародною трудовою міграцією. На початку XIX століття в Азії з'явилася контрактна система залучення іноземних працівників. За формальними ознаками цей вид міжнародної трудової міграції набагато більшою мірою відповідає сучасному уявленню про трудову міграцію, ніж праця рабів, хоча фактично

робота за трудовими договорами в той час практично не відрізнялася від рабства [1, с. 65].

До економічних факторів виникнення міжнародної міграції робочої сили належить: різний рівень економічного розвитку країн; розмір заробітної плати відрізняються від інших країн; нерівномірність темпів та обсягів нагромадження капіталу в окремих країнах світу, що призводить до відносного перенаселення в одних державах і дефіциту трудових ресурсів в інших; діяльність ТНК і як наслідок – розвиток міжнародної мобільності капіталу; структурні зрушення в економіці, спричинені науково-технічним прогресом, що у свою чергу породжують структурне безробіття.

Також в останні десятиліття до цих факторів приєдналися й інші, а саме: відкритість економік; політична та економічна кризи країн колишнього соціалістичного табору; надзвичайно стрімкий розвиток комунікацій, транспорту, засобів зв'язку; висока швидкість розповсюдження інформації; зростаючий попит з боку розвинутих країн світу на інтелектуальну робочу силу тощо.

Щоб зрозуміти сутність будь-якого явища потрібно зважати на його класифікацію. У науковій літературі наведено безліч різноманітних класифікацій видів міжнародної трудової міграції. Іноді вони суперечать одна одній, що вносить суттєві труднощі у розуміння такого складного соціально-економічного явища, як трудова міграція. Саме тому зазначимо лише основні види міжнародної трудової міграції.

За напрямком руху міжнародної трудової міграції розрізняють еміграцію (виїзд трудових ресурсів з даної країни за її межі), імміграцію (в'їзд мігрантів до даної країни з-за кордону) та рееміграцію (повернення емігрантів на батьківщину на постійне місце проживання) [3 с.416].

Також, за тривалістю перебування виділяють тимчасову і постійну міграцію. Тимчасова (поворотна) трудова міграція пояснюється як міграція в іншу країну на визначений обмежений проміжок часу. Хоча трудова міграція розглядається багатьма науковцями виключно як тимчасова, проте зараз усе частіше можна

спостерігати випадки неповернення мігрантів на батьківщину. Отже, тимчасова трудова міграція набуває форми постійної, тобто безповоротної трудової міграції. [4, с.30-34]

Можна виділити ще такі види трудової міграції: довготривала, короткотривала, сезонна, крокова, маятникова, циклічна, ротаційна.

Залежно від рівня кваліфікації (якісних характеристик учасників) виділяють висококваліфіковану та низькокваліфіковану трудову міграцію, а залежно від кількості учасників міжнародну трудову міграцію можна класифікувати як малочисельну та багаточисельну (масову).

Отже, саме переміщення працездатного населення через державні кордони, викликане причинами соціально-економічного характеру, що має на меті працевлаштування називається міжнародною трудовою міграцією.

Одним із стимулюючих факторів для посилення міграційних рухів у всьому світі стало створення ЄС та інших інтеграційних угруповань. У сучасних умовах розвитку світового господарства вільне пересування трудових ресурсів є необхідною умовою його нормального функціонування.

Фактори та соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції безпосередньо впливають на життя населення. Наслідки міжнародної міграції робочої сили є досить різноманітними. Вони проявляються як у країнах, що експортують робочу силу, так і в країнах, що імпортують її, приносячи певні вигоди та втрати обом сторонам, хоча, вигод більше в країнах-імпортерах робочої сили, а в країнах-експортерах у цілому втрати перевищують вигоди. У більшості світ виграє, оскільки свобода міграції дає людям змогу переміщуватись до країн, де вони можуть внести більший чистий дохід у світове виробництво. Соціальні конфлікти, міжнаціональні проблеми виникають після впливу трудової міграції на рівень життя населення. Також в Україні для прикладу смертність перевищує народжуваність адже в основному за кордон виїжджає молоде покоління.

Трудова міграція є складним і масштабним явищем, яке викликає неоднозначні результати: ліквідуючи дефіцит робочої сили в ряді галузей та

регіонів, вона загострює конкуренцію на ринку праці, даючи можливість отримання надприбутків, створює додатковий тиск на соціальну сферу приймаючих країн. Еміграція, з одного боку, відкриває можливості для взаємозбагачення культур, а з іншого – створює проблему збереження національної самобутності як іммігрантів, так і місцевого населення. Для країн-експортерів робочої сили трудова міграція сприяє вирішенню проблеми безробіття і, в той же час, повертається втратою якісно кращої робочої сили [5].

Таким чином, якщо розглядати трудову міграцію у динаміці, то вона має тенденцію до зростання. Щоб трудові ресурси використовувались більш ефективно для цього слід запровадити систему моніторингу міграційних потоків населення і удосконалити законодавче забезпечення.

РОЗДІЛ 2

Аналіз рівня життя населення в Україні та його вплив на динаміку трудової міграції

У ХХІ ст. вплив трудової міграції на життєдіяльність українського суспільства значно посилюється. На сучасному етапі трансформації економіки Україна перебуває в переліку держав, які активно беруть участь у міжнародних міграційних процесах. З кожним роком еміграційний потік збільшується тому, що наша держава не може забезпечити роботою українців та середня заробітна плата є низькою. Більшість показників ситуації України станом на 2017 р. відрізняються від європейських країн. Найбільше, що спонукає українців їхати шукати роботу за кордон – це різний рівень оплати праці в зарубіжних країнах та Україні.

У січні–серпні 2017 р. розмір середньомісячної номінальної заробітної плати штатних працівників підприємств, установ, організацій (з кількістю працюючих 10 осіб і більше) становив 6784 грн і порівняно з відповідним періодом попереднього року збільшився на 37,2%. Середній розмір оплати праці в усіх регіонах був вище рівня мінімальної заробітної плати, разом з тим лише у трьох з них заробітна плата перевищила середню по Україні: м. Київ – 10631 грн, Донецька область – 7384 грн та Київська – 6908 грн. Найнижчий рівень заробітної плати, який не перевищував 80% від середнього по економіці, спостерігався в Чернігівській, Чернівецькій та Тернопільській областях [6].

Найбільший рівень міграції відбувається на заході України, середній рівень переважно у центрі країни. Можна також визначити чинники, які впливають на зміну обсягів еміграції з України. Переважно про трудову міграцію говорять негативно. З одного боку, за рахунок мігрантів отримується додаткове джерело, а саме грошові перекази від працездатного населення, яке знаходиться за кордоном. Також позитивною рисою трудової міграції є поліпшення умов життя громадян, а також сприяння інтеграції України до міжнародного ринку праці. Негативні наслідки трудової міграції такі: населення залишається на постійне місце проживання за кордоном, а це є одним із загрозованих наслідків для

демографічного розвитку. Чисельність населення зменшується, а із цим і народжуваність країни. За даними Державної служби статистики обсяги міжнародної міграції в Україні у 1990-2016 рр. мають наступний вигляд (див. рис.1):

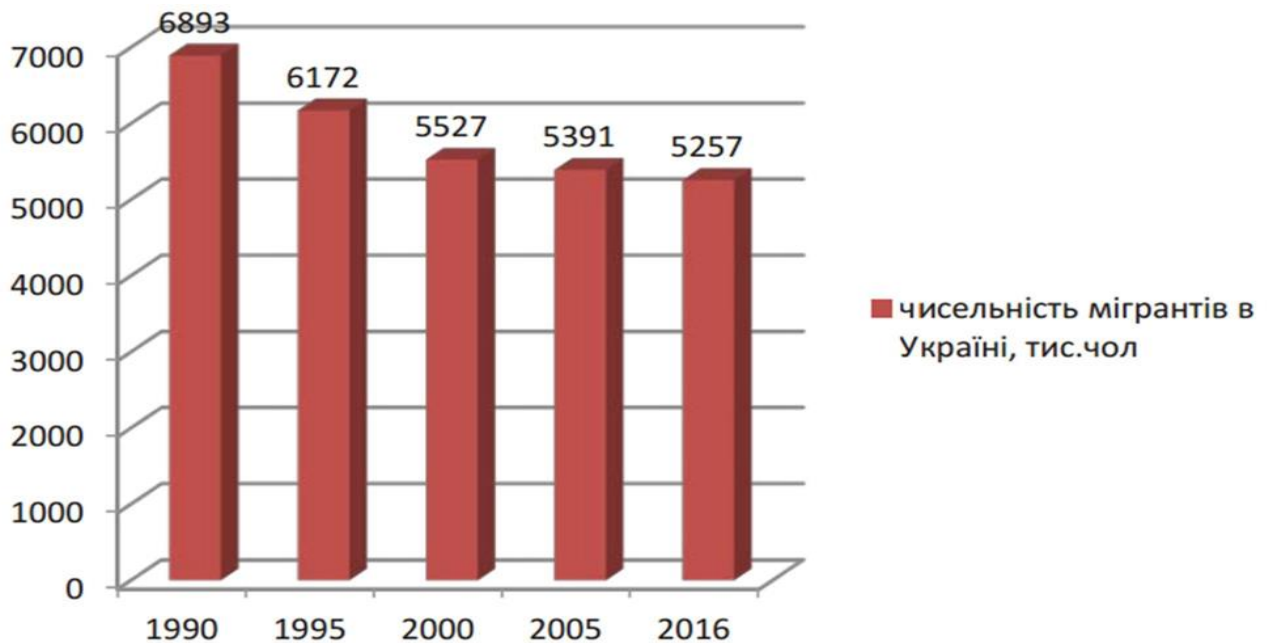

Рис. 1. Динаміка чисельності міжнародних мігрантів в Україні 1990-2016 рр. [7, с. 5-17] (побудовано автором на основі даних цього джерела)

Цифри, які можна спостерігати на рис.1, навіть приблизно не показують масштаби еміграції та імміграції в Україні і трудової міграції, зокрема. Це можна пояснити тим, що значна частина мігрантів працює за межами країни на власний страх і ризик та статистично не враховується. Тому масштаби зовнішньої міграції визначають за допомогою оцінок на основі даних різних обстежень.

Набуття громадянами України права на вільне пересування співпало у часі із глибокими структурними трансформаціями економіки, що супроводжувалися падінням рівня життя та зростанням безробіття. Внаслідок деградації системи безплатної освіти та медицини оплата цих послуг лягла на населення. За відсутності розвинутої системи кредитування особи, які прагнули започаткувати свій бізнес, потребували стартового капіталу. Перехід до ринкової економіки створив новий споживчий попит на такі товари високої вартості як житло,

автомобілі, побутову техніку та інше. Все це стимулювало трудову міграцію за кордон, яка наприкінці 1990-х рр. перетворилася на масове явище і джерело доходів для багатьох сімей [8].

Дані Світового банку щодо обсягів міжнародної міграції в Україні кардинально відрізняються від даних Державної служби статистики (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Міжнародні міграційні процеси в Україні у 1990-2015 рр., осіб [5, с.5-17]
(побудовано автором на основі даних цього джерела)

Рік	Показник	
	Обсяг імміграції	Обсяг еміграції
1990	6905414	7178761
2000	5206456	5915970
2010	5190127	6216480
2013	5151378	6525145
2014	5003217	6738357
2015	4986432	7005698

Кількість українців, які проживають за межами рідної країни, має тенденцію до збільшення, обсяги ж імміграції зменшуються, починаючи з 1990-х рр., що можна побачити у табл.2.1. З кожним роком обсяг українських трудових мігрантів збільшується. Серед них більше чоловік, а саме 65% та 35% жінок. Але, проаналізувавши дані табл.2.1, можна стверджувати, що реальний обсяг трудової міграції з України на 2016 р. становить 5-5,5 млн. осіб. Хоча з деяких публікацій чи заяв політиків можна зрозуміти, що реальні цифри набагато більші, а тобто можуть бути й 6-7 млн. осіб. Під впливом воєнного конфлікту та глибокої економічної кризи еміграційні настрої населення зростають. Спробам вирішити життєві проблеми у спосіб працевлаштування за кордоном сприяє й набутий українцями досвід роботи за межами держави, потужні міграційні мережі, що сформувалися впродовж останніх десятиліть [8].

В основному працююче населення шукає більш вигідні умови праці, що й виступає рушійним мотивом міграції. Робоча сила переміщується з країн з низьким рівнем життя і заробітної плати в країни з більш високим рівнем. Об'єктивна основа міграції праці – це національна відмінність в заробітній платі.

Чисельність наявного населення в Україні, за оцінкою, на 1 вересня 2017 р. становила 42,444 млн. осіб. Упродовж січня–серпня 2017 р. чисельність населення зменшилася на 139,6 тис. осіб. Порівняно із січнем–серпнем 2016 р. обсяг природного скорочення збільшився на 17,6 тис. осіб. Кількість народжених у січні–серпні 2017 р. становила 243,9 тис. осіб, померлих – 386,5 тис. осіб [6]. Можна зробити висновок згідно цих даних, що смертність перевищує народжуваність адже в основному виїжджає молоде покоління. Чисельність наявного населення в Україні зменшується тому, що з кожним роком збільшується тенденція еміграції. Найбільше українське населення мігрує в такі країни: Росія, Польща, Італія, Чехія, Іспанія, Португалія тощо (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Чисельність українських трудових мігрантів за країнами перебування у 2016 р. [6]
(побудовано автором на основі даних цього джерела)

Країна	Чисельність українських трудових мігрантів (тис. чол)	
	Офіційна статистика	Фактична кількість
Російська Федерація	169	2000
Італія	195	6500
Польща	20	450
Іспанія	52	250
Чехія	51	150
Португалія	44	75

Тільки 38 % українських трудових мігрантів отримали дозвіл на проживання і роботу, 24 % мали дозвіл на тимчасове проживання, 13 % – дозвіл на роботу, 17 % не мали правового статусу, 4 % перебували в іноземних державах лише з туристичною візою. Тобто, можна зробити висновок, що лише деяким мігрантам вдається знайти роботу, яка відповідає їхньому рівню кваліфікації. Практично всі українські мігранти працюють на низькокваліфікованих робочих місцях, незалежно від рівня освіти. Невідповідність роботи та навичок мігрантів стає очевидною, якщо зіставити дані про рівень освіти мігрантів та сфери їхньої роботи (див. рис. 2) [7]

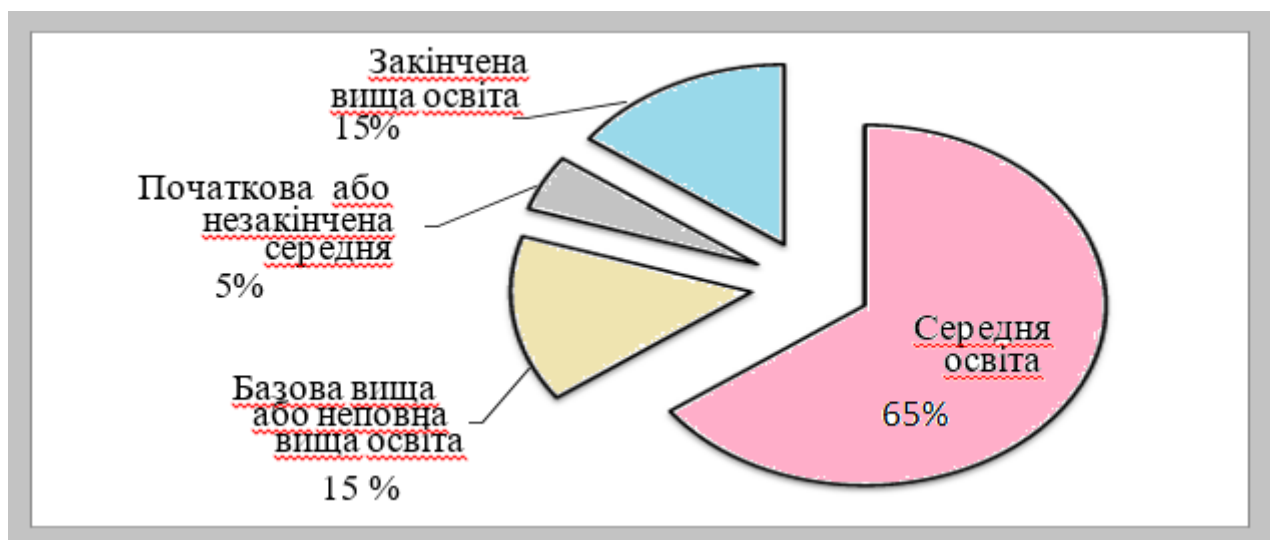

Рис. 2. Рівень освіти трудових мігрантів з України (2010-2013 рр.)[7]
(побудовано автором на основі даних цього джерела)

Серед основних сфер працевлаштування українських трудових мігрантів можна виділити будівництво(здебільшого чоловіки), домашнє господарство (прибирання домівки, готування їжі, доглядання дітей та немічних людей похилого віку; переважно жінки), сільськогосподарський сектор(збирання врожаю; чоловіки і жінки), торгівля тощо (див.рис.3) [6]

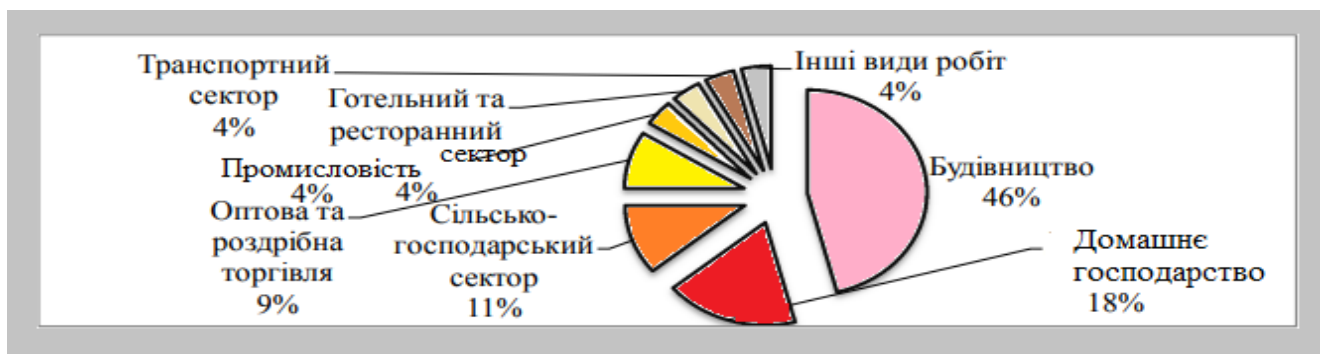

Рис. 3. Основні сфери працевлаштування українських трудових мігрантів (2010-2015 рр.) [7] (побудовано автором на основі даних цього джерела)

У статистиці платіжного балансу приватні грошові перекази (англ. remittances) – це міжнародні перекази й потоки ресурсів до домогосподарств (у грошовій та натуральній формі), що надходять з інших країн та пов'язані головним чином з тимчасовою або постійною міграцією населення. За даними Світового банку потоки грошових переказів у всьому світі досягли 550 млрд. дол. США у 2013 р. і за прогнозами зростуть до 700 млрд. дол. США у 2016 р. [9] До речі, за цими ж даними Україна входить до десятки країн світу за обсягами грошових переказів мігрантів. Найбільше висилають додому мігранти з Індії (понад 70 млрд. дол.), Китаю (60 млрд. дол.), Філіппін (майже 30 млрд. дол.). Україна посідає 10 місце серед країн реципієнтів грошових переказів (близько 9 млрд. дол.) (див. рис. 4).

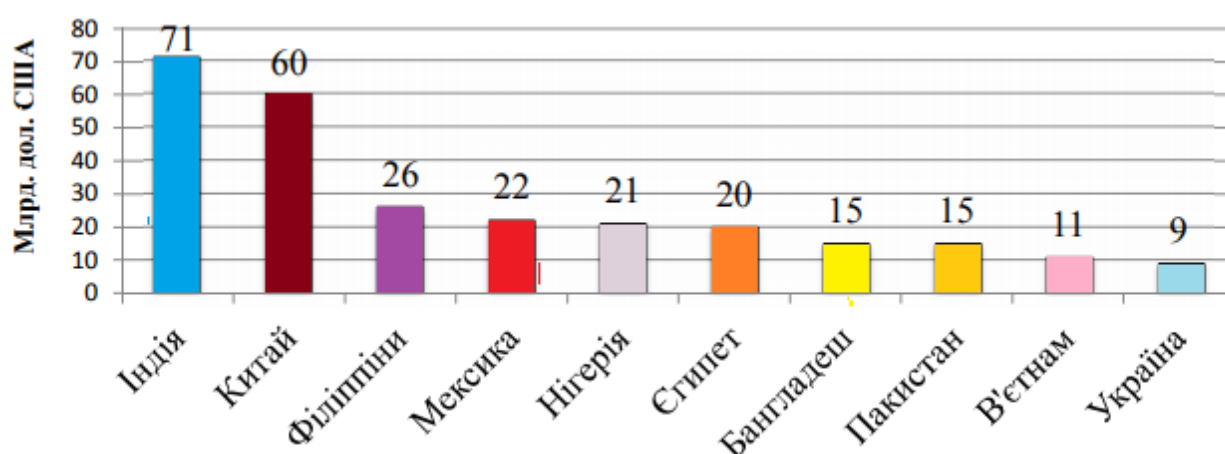

Рис. 4. – Топ 10 країн-реципієнтів грошових переказів мігрантів (млрд. дол. США) у 2013 р. [9] (побудовано автором на основі даних цього джерела)

Дані Національного банку України свідчать, що, починаючи з 2009 р., обсяги приватних грошових переказів з-за кордону мають тенденцію до збільшення. Так, якщо у 2009 р. вони склали 5370 млн. дол. США (4,6% до ВВП), то у 2013 р. – 8537 млн. дол. США (4,7% до ВВП). Приватні грошові перекази з-за кордону в Україну можуть бути здійснені за каналами надходжень: через коррахунки банків, через міжнародні платіжні системи, неформальними каналами, а за джерелами формування переказів: оплата праці (без урахування податків та витрат у країні перебування) та приватні трансфери.

Розподіл грошових переказів за країнами характеризується високим ступенем концентрації: у 2015 р. понад дві третини переказів здійснювалося із семи країн. Найбільше переказів надходило з США та Німеччини (відповідно 9,1 % та 5,8 % від загального обсягу грошових переказів в Україну). З країн ЄС загалом надійшло 2,4 млрд. дол. США, що становить 30,8% від загального обсягу грошових переказів в Україну [10].

Позитивними наслідками трудової міграції для України є: кращі умови життя громадян, що мігрували за кордон, та членів їхніх сімей; сприяння інтеграції нашої держави до міжнародного ринку праці, а також емігранти набувають нових знань, досвіду, професійних навичок, ознайомлюються з передовими технологіями, організацією праці тощо, що після повернення емігрантів додому сприяє розвитку національної економіки. Негативним соціальним наслідком трудової міграції України є руйнування сімей, втрата здоров'я заробітчанами, втрата національної самосвідомості, набуття невластивого менталітету, чужих звичаїв тощо. Негативним демографічним наслідком трудової міграції України є перетворення значного сегмента тимчасової міграції трудових ресурсів на постійну. Демографічна ситуація в Україні погіршується з кожним роком, про що свідчать статистичні дані. Так, якщо у 2004 р. чисельність населення становила 47,622 млн. осіб, то через 13 років (станом на 1 вересня 2017 р.) – 42,444 млн. осіб [6].

Отже, проаналізувавши рівень життя населення України, можна зробити певні висновки, що причини для міграції є як і зовнішні, так і внутрішні. Зовнішні причини міграції працездатного населення це є: масштабний ринок праці західних країн, приваблива матеріальна оцінка трудової діяльності, постійне зростання попиту розвинутих країн на працю іноземців, а щодо внутрішніх причин, то їх значно більше, а саме: недостатність робочих місць, значна різниця в оплаті праці на Україні та за кордоном, соціально-економічна криза, спад виробництва, загострення економічних протиріч, дискомфорт від загальної нестабільності в Україні, широко поширена корупція, відсутність можливостей для розвитку і самореалізації.

РОЗДІЛ 3

Механізм регулювання процесів трудової міграції з метою покращення рівня життя населення України

Коли Україна здобула незалежність, тоді почалось формування міграційної політики нашої держави, тобто на той час були складні умови перехідного періоду. Саме з того часу населення України почало нелегально мігрувати. Відповідно тоді ж склалися основні напрями політики держави у сфері міграції, які є актуальними й нині. Вони полягають у регулюванні імміграції (запобігання нелегальній міграції), сприянні репатріації осіб (у т.ч. тих, які були депортовані за національною ознакою), захисті прав та інтересів українців, працевлаштованих за кордоном, а також наданні захисту біженцям [11].

Цілі міграційної політики були зрозумілими та достатньо чіткими ще тоді, коли утворювалась держава. Але, коли вже пройшло багато років і ці цілі були практично досягнуті, то виникло спірне питання щодо стратегії подальшого розвитку державної політики в сфері міграції. Тому протягом кількох років наша Верховна Рада виносила на розгляд різні варіанти законопроектів, які мали б визначити основні засади міграційної політики, але, на жаль, жоден з них не був підтриманий. А отже, це означало, що суспільство та влада не змогли сформувати

чітких завдань у сфері міграції, а також не змогли досягти консенсусу в їх розумінні.

Але кілька років тому почалися певні позитивні зрушення у даному плані. Таким чином, у грудні 2010 р. було створено Державну міграційну службу (ДМС) – спеціальний орган виконавчої влади, покликаний реалізовувати державну міграційну політику. Травень 2011 р. ознаменувався затвердженням Концепції державної міграційної політики.

У тому ж році Верховна Рада України схвалила нові редакції законів «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» і «Про біженців та осіб, які потребують додаткового чи тимчасового захисту». А вже у липні 2012 р. було прийнято нову редакцію ЗУ «Про зайнятість населення». Низка положень цього закону стосується регулювання трудової міграції. ЗУ «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» було прийнято у жовтні 2012 р. Цей нормативно-правовий акт визначає документи (та порядок їх видачі) для виїзду громадян України за кордон та перебування іноземців на території нашої держави [11].

Але все одно закон досі не прийнятий, який повинен визначати механізми регулювання трудової міграції. Було розроблено тільки законопроект «Про зовнішню трудову міграцію», який у листопаді 2013 р. було подано на узгодження відповідним міністерствам та відомствам. А також, у червні 2011 р. було затверджено план заходів на рахунок інтеграції мігрантів в українське суспільство на 2011-2015 рр., а в серпні 2012 р. було затверджено план заходів щодо інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, в українське суспільство на період до 2020 р. Це перші документи, які стосуються питань інтеграції мігрантів. Звичайно, така законотворча активізація у сфері міграції є позитивним явищем, проте ще залишається дуже багато недоліків у міграційній політиці України [12].

Політика старається робити різні зміни, розглядати питання, які турбують населення. Але все це не робить глобальні зміни, потік трудової міграції не

зменшується, а навпаки збільшується. А це пов'язано, перш за все, з соціально-економічними чинниками у нашій країні. Потрібні кардинальні зміни, а це не тільки залежить від політичних рішень, а ще й від суспільства. Від суспільства залежить чи будуть вони дотримуватись правил та виконувати всі дії, які будуть передбачені для легального перетину державного кордону з метою працевлаштування.

Щоб удосконалити державне регулювання міжнародних міграційних процесів та трудової міграції потрібно: удосконалити нормативно-правову базу країни, переформувати органи виконавчої влади у сфері міграційних процесів; забезпечити скоординовану діяльність відомств, а також тих органів влади, які займаються реалізацією міграційної політики. Однозначно, потрібно спростити формальності під час перетину державного кордону та запобігти нелегальній міграції в Україні. Також необхідно провести жорсткий контроль за використання коштів, які були виділені та виділяються з бюджету держави на вирішення проблем міграції. Звісно ж потрібно провести певні заходи, щоб це сприяло поверненню українських трудових мігрантів на Батьківщину. Можна залучити міжнародні організації, різні асоціації та фонди, щоб вони надали практичну допомогу і також залучити фінансові кошти, щоб розв'язати міграційні проблеми. Отже, міграційна політика України ще далека від ідеалу та потребує значного удосконалення[13].

Країні потрібно йти до спільної мети, а саме для покращення рівня життя населення. У першу чергу почати потрібно з заходів, які мали б сприяти поверненню українських трудових мігрантів та запобігти тому, щоб велика частина населення далі мігрувала. Можна сподіватись, що через кілька років рівень життя населення покращиться та показники трудової міграції будуть меншими.

На мою думку, шляхи вирішення проблем трудової міграції є і внутрішніми, так і зовнішніми. Внутрішні заходи, які мали б вирішити проблеми міграції це є: створення робочих місць, які будуть спрямовані на такі галузі, де сьогодні

використовується праця мігрантів за кордоном; вирішення питань підвищення оплати праці; обмеження «тіньової» економіки та «тіньової» зайнятості тощо; проведення комплексної оцінки міграційних потоків, ситуації в регіонах та їх потенціалу і розроблення нормативно-правових документів, які б забезпечили виконання вищеперерахованих заходів, а зовнішні заходи: можливість вільного повернення додому працівників; цивілізовані форми виїзду працівників за державні кордони; надання гарантій захисту трудових прав українців за кордоном. Також потрібно сформувати єдиний банк чи систему даних потоків мігрантів та їх чисельності, щоб забезпечити добір науково обґрунтованої інформації з метою регулярного проведення прогнозних розрахунків, соціологічних досліджень та експертних оцінок.

ВИСНОВКИ

На основі здійсненого дослідження розглянуто сутність виникнення трудової міграції, а також її особливості. Було розглянуто передумови міжнародної міграції трудових ресурсів та їх вплив на рівень життя населення, а також оцінено соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції в Україні.

Саме швидка інтенсифікація міжнародних міграційних процесів, про яку свідчать дані Міжнародної організації праці, її напрямів та характеру, перетворила це явище на одне з найбільш впливових для сучасного світу.

На жаль, сьогодні негативні наслідки трудової міграції в Україні перебивають усі позитивні, які спричинені міграційними процесами, а тому послаблюється демографічна та соціальна ситуації в країні. Позитивними наслідками міграції є: надходження до України додаткової іноземної валюти у формі грошових переказів трудових мігрантів; сприяння інтеграції України до світового ринку праці; надання працездатному населенню України реалізувати

свої здібності за кордоном, покращення матеріального становища та підвищення кваліфікації; послаблення потоку безробіття. Щодо негативних наслідків міграції, то можна виділити такі, як: зменшення чисельності наявного населення України; втрата України особливо висококваліфікованих людей(науковців і фахівців), що призводить до уповільнення темпів науково-технічного прогресу; виникнення політичних та економічних претензій до України з боку країн-реципієнтів, зростання злочинності та соціальної напруженості у суспільстві через міжнаціональні конфлікти тощо.

Саме правильна ефективна міграційна політика повинна зменшувати всі негативні та збільшувати позитивні наслідки, які спричинені міграційними процесами. Проте активне утворення міграційної політики в Україні відбувалося лише декілька останніх років і до того ж мало повністю формальний характер. Якщо ж Україна обрала шлях до євроінтеграції, а саме про це свідчить підписання 21 березня 2014 року політичної частини угоди про асоціацію з ЄС, то необхідно сформувати адекватну та ефективну міграційну політику .

Головними напрямками державної політики міграції на сучасному етапі трансформації української економіки є пом'якшення депопуляції, активізація міграційних резервів, регулювання трудових міграцій та протидія торгівлі людьми. Потрібно надати умови для поширення офіційного працевлаштування, перш за все, в тих країнах, що утримують найбільшу кількість українців. Також потрібно гарантувати права захисту працівників-мігрантів.

Проте, якщо не дотримуватись цих заходів щодо впровадження міграційної політики, то буде псуватись рівень соціальної гомогенності, погіршуватись кримінальна ситуація в країні тощо. Можна зробити висновок, що на сучасному етапі економіки України міжнародна трудова міграція є дуже складним та неоднозначним явищем та процесом, яке потрібно регулярно моніторити та досліджувати вплив на рівень життя населення.

Таким чином, трудова міграція в світі стала невід'ємним елементом соціально-економічних та геополітичних процесів. Міграційні рухи є так званим

«індикатором» реакції населення на зміни в економічному, політичному, соціальному житті будь-якого суспільства. Процес трудової міграції в Україні має тенденцію до зростання. Оскільки просто зупинити трудову міграцію неможливо, то варто використовувати її позитивні наслідки та намагатися зменшити негативні.

До числа перших заходів, які будуть зменшувати негативні наслідки є: макроекономічна стабілізація та оздоровлення економіки - створення робочих місць, розширення іноземного інвестування тощо. Адже продуктивна зайнятість – це шлях до подолання бідності та відвернення від трудової міграції.

Список використаної літератури

1. Пуригіна О.Г., Сардак С.Е. Міжнародна міграція: Навч. посіб. — К.: ВЦ «Академія», 2007. — 312 с.
2. Малиновська О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування. — К. : НІСД, 2011. — 40 с.
3. Киреев А.П. Международная экономика. В 2-х ч. — Ч. I. Международная микроэкономика: движение товаров и факторов производства. Учебное пособие для вузов. — М.: 2001. - 416 с.
4. О. П'ятковська. Класифікація видів міжнародної трудової міграції: окреслення операційних понять / О. П'ятковська // Галицький економічний вісник. — 2011. — №1(30). — с. 30-34

5. Петрачкова М.І. Вплив трудової міграції на соціально-економічний розвиток України. – Режим доступу: [http:// www. rusnauka. com/ 5_pnw_2010/ economics/ 59300.doc.htm](http://www.rusnauka.com/5_pnw_2010/economics/59300.doc.htm)
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>
7. Малиновська О. Міжнародні міграції та суспільні трансформації доби глобалізації / О. Малиновська // Демографія та соціальна політика. – 2015. – № 1. – С. 5-17.
8. Малиновська О. Міграція в Україні: факти і цифри [Електронний ресурс]. – Міжнародна організація з міграції (МОМ): Представництво в Україні, 2016. – с.32. – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf
9. Migration and Remittance Flows: Recent Trends and Outlook, 2013-2016 [Electronic resource]: The World Bank. – 2013. – Access mode: <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/3349341288990760745/MigrationandDevelopmentBrief21.pdf>
10. Огляд приватних грошових переказів в Україну [Електронний ресурс]: Національний банк України. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=73841>
11. Малиновська О. Міграційна політика в Україні: формування, зміст, відповідність сучасним вимогам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files//publications/Policy_Briefing_Series/PB_01_migration_2013_ukr.pdf
12. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://rada.gov.ua/>
13. Малиновская Е. Трудовые мигранты из Украины в странах ЕС и их переводы на родину в посткризисный период [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mirpal.org/files/files/Malynovska's_report_rus_final_w%20cover.pdf